

спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 №2617-VIII». (щодо відтермінування часу вступу в дію) : Пояснювальна записка до Проекту Закону України від 18.09.2019 № 2155. *Верховна Рада України*. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66893.

6. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

7. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навчальний посіб. / Є. Ю. Свобода, А. В. Кофанов, А. В. Самодін та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 432 с.

Сароян Рінсіме Мгерівна,

здобувач ступеня вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Овсянник Анастасія Віталіївна,

здобувач ступеня вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Павлова Наталя Валеріївна,

доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ ГІПНОЗУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Криміналістичні знання складаються із суспільних, технічних та інших неправових наукових знань. Саме з цих знань витікають засоби і методи виявлення, фіксації, вилучення, дослідження доказів, а також стратегічні прийоми розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, особливості застосування доказів. Між тим, не всі знання є традиційними і визнані науковцями та практикаками.

Так, є криміналістичні знання, що застосовуються в розслідуванні злочинів і апробовані наукою та практикою, тобто набутки сучасних природничих, технічних, суспільних та інших наук. Водночас, все більшого обговорення набувають психоенергетичні знання, що показують виняткові

здібності психічної діяльності людини і у криміналістиці називаються «нетрадиційні».

Серед нетрадиційних знань пріоритетне значення має гіпноз. Слід сказати, що на протязі 19-20 століття явище гіпнозу набрало популярності та зацікавленості до цього феномену всього світу. Одним з перших на значенні гіпнозу акцентував увагу відомий вчений І. П. Павлов, який обґрунтував теорію щодо впливу слова однієї людини на процеси вищої нервової діяльності іншої.

Натомість, на сьогодні виникає низка питань щодо можливості використання гіпнозу на досудовому та судовому провадженні, його правомірності та допустимості доказів, отриманих шляхом застосування нетрадиційних знань.

Видатну роль у вивченні гіпнозу відіграли такі вчені, як Парацельс, Месмер, Бред, Шарль та інші. Також на науковому рівні гіпноз був обґрунтований вченим О. Бутлеровим. Він припустив, що рух нервових струмів в організмі подібний до взаємодії електричних струмів у провідниках, і пояснив фізичну природу сигналів від мозку однієї людини до мозку іншої [1, с. 98].

Один з найбільш відомих дослідників гіпнозу В. Л. Райков в ході багаторічних експериментів дійшов до переконання про надзвичайно широкі можливості застосування гіпнозу в задачах психологічного характеру, пов'язаних з психофізіологічною мобілізацією людини, розвитком її пам'яті, уваги, здатності до творчості та ін., що має чимале значення і у правоохоронній діяльності [2, с. 112-113].

Метод гіпнозу за кордоном застосовувався та набув найбільшого поширення у США. Там його використовували у багатьох гучних справах. Наприклад, Допит Альберта Десалво, відомого як "Бостонський душитель", тривав 50 годин. У частині допиту, яка проводилась під гіпнозом, Десалво описував вбивство Евелін Корбін, пригадавши подробиці, зокрема стосовно її здоров'я, які вона називала у розмові з ним. Гіпноз дав поштовх і розслідуванню справи Теодора Банді, визнаного винним у вбивстві більш ніж 30 жінок. Свідок Ніта Нері, бачила вбивцю, однак не встигла його роздивитись, будучи у стані гіпнозу безпомилково вказала на його фото серед багатьох інших. Сем Шеппард, обвинувачений у вбивстві власної дружини, пройшовши процедуру допиту в стані гіпнозу, пригадав подробиці ночі вбивства, власне наявність в домі незнайомого чоловіка та його прикмети, та був виправданий [3, с. 3].

Через відсутність наукового обґрунтування механізму використання гіпнозу в якості криміналістичного методу в Україні, деякі вчені вважають, що цей метод не зовсім готовий для використання. Так, О. А. Вакулик вважає, що в Україні на сьогоднішній день не існує законних підстав вдаватися до гіпнозу в інтересах правоохоронних органів чи будь-якої категорії суб'єктів КПК. При цьому показання, що надані особою в стані

гіпнотичного сну, не можуть служити доказами (в процесуальному значенні цього слова)» [4, с. 281].

Інші вважають, що за наявності добровільності і щирого бажання допитуваного на проведення з ним гіпнорепродукції, одержання показань у такий спосіб є допустимим і правомірним, оскільки завжди залишає право вибору, й останнє слово – за допитуваним. Це переформується з висловленням О.Р. Ратінова щодо того, де закінчується право і починається примус: межа між психічним насильством і правомірним впливом визначається наявністю волі вибору тієї чи іншої позиції [5, с. 163].

Нормативно правова база, яка існує в Україні стосовно застосування такого психологічного явища як гіпноз знаходиться на низькому рівні, оскільки регулюється лише ч. 3 ст. 32 Закону України про «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р, в якому вказано, що «З метою запобігання шкоди здоров'ю населення застосування гіпнозу, навіювання, інших методів психологічного і психотерапевтичного впливу дозволяється лише у місцях та в порядку, встановлених Міністерством охорони здоров'я України» [6].

Розглядаючи допустимість застосування такого засобу здобуття криміналістично значущої інформації, як гіпноз, слід зауважити, що ніяких конкретних заборон щодо застосування такого методу ні в Конституції, ні в КПК, ні в інших нормативних актах не існує. Однак, немає і конкретних заборон щодо застосування його в межах кримінального судочинства. Сучасна теорія криміналістики вже має певні напрацювання в цьому напрямі на теоретичному рівні. Результати ж його застосування в інших країнах надають підстави сприймати такий метод як серйозний інструмент у боротьбі зі злочинністю.

Завдяки цьому методу створюється можливість прояснити прогалини у раніше даних показаннях, усунути наявні в них суперечності та неточності, пов'язані зі зміною та зникненням спогадів з часом, зумовлених природними процесами. Отримана таким чином інформація важлива не тільки з метою виявлення і переслідування винних осіб, але й для зняття підозри з невинних, їх реабілітації, а також в інтересах інших цілей розслідування.

Список використаної літератури

1. Клименко М., Клевцов О. Возможности использования в расследовании злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів // Право України. 1998. № 1. С. 95-100.
2. Райков В. Л. Гипнотическое состояние сознания как форма психического отражения / В. Л. Райков // Психологический журнал. 1982. № 4. С. 112–114.
3. Mystery magazine web: (Forensic Hypnosis in Famous Court Cases) / Cheryl Ritzel is the author of *Beginner's Luck* (2003), *Drop Dead* (2003) and *Runner's High* (upcoming release Winter 2004) // Published Summer 2004, Volume II.: URL: <http://translate> (дата звернення 12 жовтня 2019 року).

4. Вакулик О. А. Нетрадиційні методи допиту: тезидопов. та повід. на наук.- практ. конфер. [«Криміналістика у протидії злочинності»], (Київ, 16 жовтня 2009 р.) / О. А. Вакулик. К. : Хай-Тек-Прес, 2009. С. 279–281.

5. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей / Ратинов А. Р. М.: ВШ МООП СССР, 1967. 290 с.

6. Про Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801 -ХІІ.: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page?text=%E3%B3%EF%ED%EE%E7> (дата звернення 12 жовтня 2019 року).

Сатиренко Дмитро Олександрович,
завідувач відділу дактилоскопічних
досліджень лабораторії
криміналістичних видів досліджень
Київського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

Федченко Володимир Васильович,
заступник директора центру - завідувач
лабораторії криміналістичних видів
досліджень Київського науково-
дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС
України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПЕРЕВІРОК ЗА ДАКТИЛОСКОПІЧНИМИ ОБЛІКАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Значну роль в дактилоскопії відіграє ідентифікація особи за криміналістичними обліками.

Криміналістичні обліки створюються з метою використання їх для запобігання, виявлення, розкриття і розслідування злочинів та інших правопорушень при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, а також з метою підвищення рівня інформаційного забезпечення проведення експертних досліджень. [2, с. 3].

Необхідність в ідентифікації особи за слідами рук виникає не тільки для встановлення злочинців. Використання дактилоскопічних обліків дає змогу виконувати і соціальну функцію, яка направлена на встановлення осіб невідомих трупів, безвісно зниклих, раптово померлих та тих, хто постраждав від стихійного лиха або став жертвою катастроф.